

ISSN 2587- 2001 e-ISSN 2618-6187

ANASAY

3 Aylık Ulusal Hakemli - Süreli Dergi -Yıl:5 – Sayı:15 - Şubat 2021

koynunda büyüdüük

MELİH CEVDET ANDAY’IN ŞİİRLERİNDE KULLANILAN DOĞA UNSURLARI

NATURAL ELEMENTS USED IN MELİH CEVDET ANDAY’S POEMS

DOI: 10.33404/anasay.868312

Çalışma Türü: Araştırma Makalesi / Research Article¹

Nazan ÇİFTÇİ TOMBAL*

ÖZ

Melih Cevdet Anday; Orhan Veli Kanık ve Oktay Rifat Horozcu ile birlikte 1941 yılında Garip akımını başlatmış ve Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önemli şairlerinden biri olmuştur. 1936 yılında Varlık dergisinde yayımlanan “Ukde” şiirinden 1995’te yayımlanan son şiir kitabı “Yağmurun Altında”ya kadar yaklaşık 60 sene boyunca üretken bir şekilde şiirlerini yazmıştır. İlk eserlerinde Garip hareketi etkisiyle her türlü konuda uyak ve ölçü kaygısı olmadan şiirlerini yazmış, daha sonraysa toplumsal konulara şiirlerinde yer vermiştir. Şair, özellikle 1960’tan sonra mitolojik öğelere ve felsefi düşünceye yönelmiştir. Melih Cevdet Anday’ın tüm bu şiir hayatı boyunca duygu ve düşüncelerini ifade ederken doğadan faydalandığı ve doğayı sevdiği görülür. Şair; sanatı doğadan bağımsız düşünmezken kişisel duygularını, düşüncelerini, ruh halini doğa betimlemeleriyle sunar ve insan ile doğayı özdeşleştirir.

1- Makale Geliş Tarihi:26. 01. 2021 Makale Kabul Tarihi: 15.02. 2021

* Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni/ MEB, Yüksek Lisans / Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul / Türkiye, e-mail: nazan_ciftci@hotmail.com, ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-8074-3562>.

Bu çalışmanın amacı; Melih Cevdet Anday'ın doğa unsurlarını şiirlerinde nasıl kullandığını araştırmaktır. Sanatçının doğayı nasıl algıladığı, doğa tasvirlerini nasıl yaptığı, insan-doğa ilişkisine olan bakış açısı, doğanın duygu ve düşünceleriyle olan özdeşimi 60 sene boyunca yazmış olduğu bazı şiirlerinden hareketle incelenmiştir. **İncelemede, şiirler sanatçının yoğun olarak kullandığı doğa unsurlarına göre tasnif edilmiştir.**

Anahtar Kelimeler: Melih Cevdet Anday, Şiir, Doğa.

ABSTRACT

Melih Cevdet Anday, together with Orhan Veli Kanık and Oktay Rifat Horozcu, started the Garip movement in 1941 and became one of the important poets of Turkish literature in the Republican era. He wrote his poems prolifically for about 60 years, from the poem “Ukde” published in Varlık journal in 1936 to his last poetry book “Yağmurun Altında”, published in 1995. In his early works, he wrote poems on all kinds of subjects without rhyme and measure under the influence of the Garip movement, then he included social issues in his poems. The poet turned towards mythological elements and philosophical thought, especially after 1960. While expressing his feelings and thoughts throughout his poetry life, it is seen that Melih Cevdet Anday takes advantage of and loves nature. While the poet does not think of art independently from nature, he presents his personal feelings, thoughts and moods with his depictions of nature and identifies man with nature.

The aim of this study is to investigate how Melih Cevdet Anday uses the elements of nature in his poems. How the artist perceives nature, how he makes nature depictions, his perspective on the relationship between man and nature, his identification with nature's feelings and thoughts have been examined based on some of his poems he wrote for 60 years. In this study, the poems are classified according to the nature elements that the artist uses extensively.

Keywords: Melih Cevdet Anday, Poem, Nature.

Giriş

Melih Cevdet Anday'ın Sanat Anlayışı

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önemli şairlerinden biri olan Anday; Horozcu ve Kanık ile birlikte Garip akımını başlatmıştır. 1941 yılında çıkardıkları Garip kitabının önsözünde geleneksel şiirin kurallarını reddettikle-

rini ve “şairane tutum” a mesafeli olduklarını açıklamışlardır. Garip akımının etkisiyle yazdığı şiirlerinde geleneksel şiir kurallarına uymayarak uyak ve ölçü kaygısı olmadan şiirlerini yazmıştır. Fakat sanatçı, gene de geleneksel şiirin tüm imkanlarına sırtını dönemez ve şiirlerini duygudan ziyade düşünce ile yazar. Anday, Garip şiirinin ardından düşünce temelli bir şiir anlayışı benimsemiştir. Yunan mitolojisinden geniş alıntılarla, çağdaş ilimlerin formülleriyle şiirini duygudan alabildiğine uzaklaştırmıştır (Enginün, 2005, s. 88).

Sanatçı; Tohum adlı şiiriyle birlikte Garip akımının serbest şiir anlayışından sıyrılarak “Garip” şiirinde önemsenmeyen edebi sanatlara, ölçü ve uyağa da yer vermeye, geleneksel şiirin özelliklerini kullanmaya başlamıştır. Garipten sonra yayımladığı “Telgrafhane” ve “Yan Yana” ile birlikte toplumsal konulara ağırlık vererek toplumsal mesajlarıyla öne çıkmıştır. “Rahatı Kaçan Ağaç”ta fakirlik, adeletsizlik gibi toplumsal problemlere ince bir eleştiri getirmiştir. 1960’tan sonra yazdığı şiirleriyle, özellikle “Kolları Bağlı Odysseus” ile şiirinde değişim yaşanmaya devam eder. Önceki şiirlerindeki açık ve yalın anlatım yerini mitolojiden yola çıkan, imgelerle yüklü, çağrışımlara açık ve ilk okumalarda kendini ele vermeyen kapalı şiirlere bırakmıştır. Yunan mitolojisinden faydalanarak yazdığı bu dönemki şiirlerinde kapalı ve zor bir dili tercih etmiştir. Garip akımının ardından “felsefi ve akılcı şiir” olarak isimlendirdiği bir şiir anlayışına yönelmiş olduğunu söyleyebiliriz. 1970’te yayımladığı “Göçebe Denizin Üstünde” ile birlikte daha güncel sorunlarla ve felsefeyle ilgilenmeye başlamıştır. 1975’te yayımlanan Teknenin Ölümü ile birlikte Anday, yeniden mitolojik kaynaklara yönelmiştir (Yalçın, 2001, s. 105-109). Özellikle 1962’de yayımladığı Kolları Bağlı Odysseus ile yeni şiir anlayışının ürünlerini vermiştir. Ondan sonra oluşturduğu eserlerinde daha çok anlamı yüzeysel olmayan, derin fikrîsel ağırlığıyla dikkatleri çeken şiirler olmuştur (Fuat, 2002, s. 316).

Garip akımı etkisiyle şiire başlayıp ardından bu etkiden sıyrılan Anday; zamanla felsefeye yönelerek toplumsal sorunları esas alan şiirler yazmıştır. Özellikle de 1964’den sonra sanatını sosyal temellere dayamıştır (Necatigil, 1985, s. 40). Yunan mitolojisinden etkilenerak de şiirlerini yazan Anday’ın ilk şiirlerinden itibaren doğa sevgisini görebilmekteyiz.

Melih Cevdet Anday’ın Doğaya Yaklaşımı

Kendi kuralları çerçevesinde sürekli gelişim ve değişim gösteren, canlı ve cansız varlıkların hepsine verilen isme doğa diğer adıyla tabiat denir. Doğa,

göçebe yaşam tarzını benimsemiş Türklerden itibaren Türk kültür ve edebiyatında önemli bir yere sahip olmuştur. Doğa ve ona ait unsurlar, Melih Cevdet Anday'ın şiirlerinde de kendisine yoğun bir şekilde yer bulmuştur.

Sanatçı; 1936 yılında Varlık dergisinde yayımlanan ilk şiiri Ukde'den, 1995 yılında yayımladığı son şiir kitabı Yağmur Altında'ya kadar doğaya karşı hep ilgili olmuştur. Özellikle 1960'tan sonraki şiirlerinde belirginleşmeye başlayan imgeler, doğa unsurlarıyla bütünlük kazanmıştır diyebiliriz. Şair, insan ve doğa arasındaki ilişkiye yönelerek doğayı genellikle canlı ve hareket halinde anlatır. Doğaya ait unsurları -deniz, güneş, bulut, yağmur, rüzgar, ağaç, çiçek, kuş, kırlangıç, martı, mevsim vb.- sıklıkla insanla özdeşleştirdiği görülür. Bu doğa unsurlarını bazen kişileştirerek bazen benzetme aracılığıyla bize manzara şeklinde sunar, adeta kelimelerle manzarayı resmeder. Ondaki doğa algısı, yalnızca doğanın güzelliğinden ibaret değildir; duygularını, umutlarını, umutsuzluklarını ya da karamsarlığını ifade ederken de yine doğaya ve onun unsurlarına başvurur.

Doğaya karşı tutumunun şairin şiirlerine yansıdığı muhakkaktır. Bazen doğa sevgisini direkt gözler önüne sererken bazen onu bir imge içinde yoğurarak önümüze serer. Doğa görünümünün kendisinden uyandırdığı hisleri bize betimleme yoluyla verdiği de görülür. Garip akımı etkisinden sıyrılarak yazmış olduğu şiirlerinde her ne kadar kapalı imgelere rastlansa da doğayla özdeşim kurduğu açıktır.

Doğadan kaynaklanan algıları, kendi duyguları ekseninde şiirinde kullanan şair, 1989'da yaptığı bir söyleşide “doğa”nın şiirindeki yerini şu şekilde ifade eder: “Bunca yıldır şiir yazarım, dönüp dönüp geldiğim yerin, insanın doğadaki yabancılığı sorunu olduğunu anladım.” (Koçak, 1989, s. 84). Daha doğru bir söyleyişle insan ve doğa arasındaki durum, Melih Cevdet Anday'ın şiirlerindeki ana sorunlarından birisidir. Melih Cevdet Anday; Kolları Bağlı Odysseus'un sonuna eklediği açıklama kısmında da bu şiirlerinin konusunu şöyle dile getirir: “İnsanın doğa ile ilişkileri, insanın doğaya, topluma, kendine yabancılaşması, bu yabancılaşmaktan kurtulmak için giriştiği savaş, tuttuğu ve tutması gereken yollardır.”(Anday, 1996, s. 174).

Bu çalışmada hareket halinde canlı bir varlık özelliği gösteren doğanın; Melih Cevdet Anday'ın şiirlerinde nasıl işlendiği, insan-doğa ilişkisine olan bakış açısı, doğanın duygu ve düşünceleriyle olan özdeşimi bazı şiirlerinden hareketle incelenmiştir.

Yöntem

Çalışmada Melih Cevdet Anday'ın şiirleri, doğayı kullanımı bakımından incelenmiş; şiirlerinde yer alan doğa unsurları, sanat hayatı boyunca yazdığı şiirleri çerçevesinde yorumlanmıştır. Şiirlerdeki doğa unsurlarının kullanımı tespit edilirken nitel araştırma yöntemine başvurulmuş ve şiirlere yorumlayıcı bir anlayışla yaklaşılmıştır. Şairin düşünceleri ve sanat hayatı araştırılırken de doküman incelemesi yapılmış; kitap, gazete, dergi, makale gibi kaynaklar incelenmiştir.

Doğal Çevreden Bahsettiği Şiirleri

Çevre, canlıların hayatları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve etkileşim içinde buldukları ortama verilen isimdir. Doğal çevre ise doğal olaylarla biçimlenip günümüze gelmiş, insanlar tarafından değil kendiliğinden oluşan ortamı ifade eder. Orman, dağ, deniz, ırmak, göl, toprak, ova, çöl vs. doğal çevreyi oluşturan unsurlar içerisinde yer alır. Melih Cevdet Anday'ın şiirlerinin bir kısmında doğal çevre unsurlarının kullanıldığı görülür. Bu kategoride; denizi seven ve ondan ilham aldığını hem şiirlerinde hem de söyleşilerinde ifade eden şairin, özellikle denize yer verdiği şiirleri incelenmiştir.

1946 tarihli “Rahatı Kaçan Ağaç” kitabında yer alan ve Garip şiiri etkisine bağlı olarak uyak ve ölçünün kullanılmadığı “Netice” şiirinde, doğal çevre unsurlarına rastlanır. En ufak şeyin bile şiirin konusu olabileceği görüşünü savunan anlayışla birlikte şair, bu şiirinde doğanın unsurlarından faydalanır.

Netice

Niçin senelerce bütün kuşlara

Mavi denize ve mavi göğe

Hep şiir yazmak için baktım?

Hâlâ hatırlıyorum o günü

Uzun bir hastalıktan kalkmıştım

Yalnız ilk bakışında camdan

Deniz denizdi, bir defaya mahsus...

(Toplu Şiirleri I, s. 17)

Şair; kuşlara, denize ve gökyüzüne şiir yazmak için baktığını söylemiş, bir nevi şiir yazabilmek için doğadan faydalandığını ifade etmiştir. Mavi rengi

bilhassa kullanan şair; yalnızca hastalıktan kalktıktan sonra denize şiir yazmak için değil, deniz olduğu için baktığını söyler. Doğa sevgisinin yoğun bir biçimde işlendiği bu dizelerden hareketle doğanın ve denizin şaire ilham verdiğini söylemek mümkündür.

Garip etkisinden sıyrılarak toplumcu şiire yönelen şairin 1956 yılında yayımlanan, ardından sakıncalı sayılarak yasaklanan şiiri kitabı “Yan Yana”da yer alan “Faltaş” şiirinde karamsar ruh halini ifade eden şair, bu karamsarlığı anlatırken doğadaki olumsuz durumlarla ruh halini bağdaştırır.

Faltaş

Havada kuş yok

Yaprak kıpırdamıyor

Deniz bi kalıp olmuş

Boşandı boşanacak

Çın çın ötüyor sessizlik

Gerilmiş kolum bacağım

Faltaş gibi bekliyorum

Tıkanacağım.

(Toplu Şiirleri I, s. 100)

Gökyüzünde uçması gereken kuşların olmaması, yaprakların rüzgâr eşliğinde kıpırdamaması ya da denizin hareket halinde olmaması doğanın kendi akışına aykırıdır. Şair de genel olarak doğal çevre unsurlarından faydalanarak bu durumla kendi umutsuz ve karamsar ruh halini bağdaştırır.

1963 yılında yayımlanan “Kolları Bağlı Odysseus” şiiri, şairin direkt olarak doğaya seslendiği bir diğer şiirdir. Şiirin genelinin mitolojik öğelere ve kapalı bir anlatıma sahip olduğunu söylemek mümkündür. Kolları Bağlı Odysseus’taki sorular, sorunlar, durumlar, konular, öyküler şiirin içinde mitolojik bilinç ile yanıtlanmıştır (Balkar, 1995, s. 91-106).

Şair; insanın doğa ile ilişkisini incelerken aşağıda bir bölümü verilen şiirde, doğayı kendisine muhatap alır. Doğayı büyük ana ve güzel olarak niteler, kişileştirir.

*Kolları Bağlı Odysseus**(...)*

*Ey doğa, büyük doğa, güzel ana!
 Sen varsın, de bana, gözlerin de var,
 Deniz var deniz, onu kim tüketebilir!
 Bırakmaz beni tek başıma
 Ağacın gövdesine güveniyorum
 Arı gün bak işte değişiyorum
 Yeniden yaşamağa başlıyor ellerim
 Tanrımayın ey ölümsüz tanrılar*

(...)

Şair, burada doğayla konuşur, adeta onunla dertleşir. Şiirlerinde, sıklıkla kullandığı iki doğa unsuruna burada da yer verir: Deniz ve ağaç. Denizın tükenmeyeceğini ve kendisini yalnız bırakmayacağını, ağacın da gövdesine güvendiğini belli eder. Bu şekilde onlara adeta insanlarmış gibi yaklaşır.

1975 tarihli “Teknenin Ölümü” kitabında yer alan “Çingeneler”, Anday’ın doğa betimlemelerinden ve doğal çevreden faydalandığı bir şiiridir. Ölüm temasını sıklıkla işleyen ve bunu imgeler aracılığıyla bizlere ileten şair burada da ölüm temasını işlerken sohbet havasında şiirini oluşturur. Şair ölümle ilgili düşüncelerini bir söyleşisinde anlatır. Ölümü merak ettiğini ve ondan çekinmediğini yalnızca biraz daha aşık olup şiir yazabilmek için yaşamı arzuladığını ifade eder (Oral, 1998, s. 198).

Ölüm için böyle düşünen şair, ana çerçevede ölümün olduğu bu şiirinde de vazgeçemediği doğadan beslenir.

Çingeneler

*Denizi hatırlıyor musun, derin denizi,
 Çılgına döndürür kuşları Kasımda?
 Denize cazur cuzur inen güneşi de mi?
 Yok canım! Ya altında çingenelerin oturduğu
 Ağaç? O da mı kalmadı aklında? Kaç yıl oldu
 Öleli?*

(Toplu Şiirleri I, s. 285)

Geçmiş karşındakine hatırlatmaya çalışırken sıklıkla işlediği deniz kavramına gene rastlarız. Deniz ve güneş onun şiirlerinde kullanılmaktan vazgeçmediği temel öğelerdendir. Şair; kasım ayında denizin, kuşları çılgına çevirdiğini söyler ve kişileştirme yapar. Denize inen güneş görüntüsü ve ağaç altında oturan çingene betimlemesiyle bizlere bir manzara sunar. Bu betimleyici manzarayı bizlere sunarken de kişileştirme ve soru sorma sanatlarından faydalanarak imgesel anlatıma başvurduğunu söyleyebiliriz.

Şair; “Teknenin Ölümü”nde yer alan bir diğer şiiri “Kayık”ta, çağı çoktan ölmüş bir kadına benzetir. Bu benzetmeyle birlikte vermek istediği asıl duygu, yalnızlık ve terk edilmişliktir. Bu duyguları ifade ederken özellikle deniz tasviri yine dikkati çeker.

Kayık

(...)

Çoktan ölmüş bir kadın bu çağ,

Eskimiş kıyıya vuran denizde

Çiçeksiz bir sevda kayığı,

Süslü bir at ıssız bir yerde,

Ve çan kulelerinin göğündeki kuşlar

Rüzgârsız durmuşlar:

(Toplu Şiirleri I, s. 253)

Denizde çiçeği kalmayan bir sevda kayığı, ıssız yerde kalmış süslü bir at ve çan kulesinin tepesinde rüzgârsız kalmış kuşlar ile doğaya ait unsurlarla terk edilmişlik ve ıssızlık duygularını somutlaştırır. Sanatçı yalnızca doğa unsurlarını değil yalnızlık, hüznün, ıssızlık, terk edilmişlik gibi soyut kavramları da kişileştirme ve benzetmelere başvurarak somutlaştırır, imgelere çevirir.

1981 senesinde çıkardığı “Ölümsüzlük Ardında Gılgamış”ta yer alan “Yukarda” şiirinde şair, uzak bir gökyüzünün altındaki denizin yalnızlığını küçük bir balığın kanadına benzetir. Deniz, bulut ve martının uzak bir göğün altında olduğunu da söyleyerek bir doğa manzarası oluşturur.

Yukarıda

*Uzak bir göğün altındaydı deniz,
Suskunluğun adak testisi,
Kocaman deniz suların altında.
Dipte maviliklerin oynaştığı,
Küçük bir balığın kanadı gibi yalnız,
Umutsuzluğun bir anlamı kalmadığı.*

(...)

Ve yukarda,

*Uzak bir göğün altındaydı deniz,
Bulutlar, martılar ve deniz.*

(Ölümsüzlük Ardında Gılgamış, s. 59)

Şair; yukarıda bir bölümü verilen şiirde bulut ve deniz manzarasını, martılarla göğün altında süsleyerek tasvir yapar. Anday, bu şiirinde sanatla doğayı adeta birleştirir, doğaya yönelirken doğaya ait gerçekliği de kendi çerçevesinde eriterek anlamlandırır. Sıkça işlediği yalnızlık duygusunu anlatmaya çalışırken doğal çevre unsurlarından yararlanarak onları somutlaştırır ve yalnızlığı denizle özdeşleştirir.

1995 yılında yayımlanan “Yağmurun Altında” şiirinde, şair gene direkt olarak doğaya seslenir ve ona hitap eder. Şair, bu şiirinde ertelenmiş bir yüzyıl olarak nitelediği 20. yüzyıldan duyduğu tedirginliği doğa yardımıyla anlatır.

Yağmurun Altında

(...)

*Nasıl unuturum ey doğa
Bana bir diyeceğin vardı, kalakaldım,
Vaktim yetmedi, ölüm kalım,
Bütün yüzyılları yaşadım
Vaktim yetmedi anlamaya.*

(...)

(Yağmurun Altında, s. 22)

Doğayı kendisine muhatap alan ve kapıldığı karamsarlığı ona anlatan Anday; aşağıdaki bölümde ise umudunu sabırsız bir ırmağa benzetir. Hem ırmağı kişileştirmiş hem de umudunun sabırsızca akan bir ırmak kadar taşkın olduğunu söylemiştir.

(...)

Umudumuz sabrın tutamadığı ırmak

Umutsuzluğumuz insan kalmak içindi.

(...)

(Yağmurun Altında, s. 22)

Umuduyla ırmağı bir nevi özdeşleştirir ve az önce bahsettiğimiz karamsarlıktan sıyrılarak yaşama umutla baktığını söyler. Sanatçı aynı şiir içerisinde hem umudunu hem de umutsuzluğunu doğa yardımıyla anlatır.

Bitkilerden Bahsettiği Şiirleri

Sanatçının, şiirlerinde en fazla kullandığı doğa unsurlarından biri bitkidir. Doğaya olan ilgisini, bitkiler aracılığıyla da şiirlerine yansıtır. Özellikle “ağaç” kavramına şiirlerinde sıklıkla rastlanır. Ağaçlar, sanatçı için oldukça önemlidir hatta 1946 yılında yayımladığı şiir kitabının ismi “Rahatı Kaçan Ağaç”tır. Ağacın yanı sıra çiçek çeşitleri, yaprak, tohum, dal gibi öğelere de yer verdiği görülür.

“Ukde” şiiri, bitkilerden söz ettiği şiirlerinden bir tanesidir. 4 dörtlükten oluşan ve aşağıda ilk bölümü verilen Ukde; şairin 1936’da Varlık dergisinde yayımlanan ilk şiiridir. Ukde; kelime anlamı olarak düğüm, yumru, içe dert olan şey anlamına gelmektedir. Uyaklı ve 9’lu hece ölçüsü ile yazılan bu şiirin anlam bakımından açık ve dil bakımından ise sade olduğunu söylemek mümkündür.

Ukde

Bir gün ışığa döner yaprak,

Üzümler kızarır kütükte,

Elbette diner bu sağanak,

Kaybolur içimdeki ukde.

(...)

(Toplu Şiirleri I, s. 11)

Şair, şiirin ilk dördlüğünde içindeki ukdeyi anlatırken doğa unsurlarından faydalanır ve onları betimler. Yaprığın güneşe dönmesi ve üzümün ağaçta olgunlaşması tasviriyle şiirine başlayan Anday, sağanağın dinmesiyle içindeki ukdenin sona ereceğini belirtir. İçindeki sıkıntının kayboluşunu doğa olaylarına bağlayan sanatçı; şiirinin yukarıdaki ilk bölümünde doğa unsularından yaprak, üzüm, kütük ağacı gibi bitkilerden ve bir hava olayı olan sağanaktan faydalanır.

“Tohum” şiiri, başlı başına bitki konusunu işlediği bir diğer şiirdir. Melih Cevdet Anday’ın 1952 yılında çıkardığı “Telgrafhane” adlı şiir kitabıyla toplum ve insan değerlerine yöneldiği gözlenir. Bu kitabında yer alan Tohum şiiri, ölçü ve uyağa bağlı kalması ve sembolik bir anlatımı benimsemesi bakımından şairin önceki şiirlerinden farklıdır. Bu şiir, Melih Cevdet Anday’ın Garip şiir akımının etkisinden sıyrılarak yazdığı ilk şiirdir. Şair; Garip şiirinin etkisinden sıyrılarak yazdığı bu şiir sonrası Garip şiirinden koptuğunu, Orhan Veli ve Oktay Rifat’ın kendisine isyan ettiğini ifade etmiştir (Koçak, 1989, s. 85). Dokuzlu hece ölçüsü ve beşer dizelik beş bentten oluşan bu şiirde, tohum motifinin işlendiği görülür. Şair, yağmur yağmasını isteyen bir tohumu kişileştirerek bize onun öyküsünü verir.

Tohum

Dörtnala haberci ilkyazdan

Aşağıdan inceden beyazdan

Dumanı tüten sıcak tohum

Dolan kara toprağı dolan

Ulaş yeryüzüne ak tohum

Hay gücüne kurban olduğum

Dağ taş dinlemezim hey aman

Göster o gül yüzünü göster

Önce yeşil yeşil bak tohum

Sonra sarı sarı gülüver

Donansın donansın daneler

Kız oğlan kız, alaca kına

Tarlalar sebil tek bedava

*Ver güzelim ver yiğitim ver
Pir aşkına fakir aşkına*

*Anladım farkı neden sonra
Tohumdan başka şeymiş bitki
Bu küçük deli fişekteki
Ne ki? Ağaç mı allı pullu
Yoksa ayrık mı, başak mı ki?*

*Kim bilecek... kapalı kutu
Ama bulut, yağmur bulutu
Gelir kararır nerdeyse
Tohum altta nefes nefese
Kulağı gök gürültüsünde.
(Toplu Şiirleri I, s. 70)*

Tohum, bitkinin oluşmasını ve bitki türlerinin nesillerinin devam etmesini sağlayan bir tanedir. Umut ve mucizenin sembolü olarak kabul edilir. Bu şiirde de tohum; kulağı gök gürültüsünde, yağmur bulutunu görmeyi beklemektedir. Çünkü toprak altındaki tohum; yağmurun yağmasıyla önce yeşerir ardından sararak olgunlaşır, ağaca döner, baharı dolayısıyla umudu sembolize eder. Direkt olarak doğaya ait bir konunun işlendiği Tohum, Melih Cevdet Anday'ın doğa ve şiiri birlikte geliştirdiği ve şiir anlayışının değiştiğini gösteren önemli bir şiirdir. Tohum şiirinden sonra Melih Cevdet Anday toplumsal konulara eğilmeye ve insana ait değerleri savunmaya başlamıştır (Balkar, 1995, s. 91-106).

1978 yılında basılan “Sözcükler” kitabının “Başlarken” kısmında bulunan “Döneceğim”, sanatçının sevgilisini bir fidana ve erguvana benzettiği bir şiirdir. Melih Cevdet Anday bu şiirinde, sevgilisine dair olumlu özellikleri doğayla özdeşleştirerek anlatır ve doğayla duyguları arasında bir ilişki kurar. Şair, burada sevgilisinin sesini mavi bir iklime benzetir. Onun fidan gibi yeşereceğini söyleyerek sevgilisini bir fidana yani doğa varlığına benzetir. Yeşil saksısının çılgın karanfillerle dolacağını söylerken de karanfili kişileştirir ve hoş bir betimleme yapar. Ayrıca rüyalarında sevgilisinin oluşturduğu özlem ve ışığı anlatırken onu baharın habercisi olan erguvanlara benzetir.

Döneceğim

*Dağıtır saçlarını ve yalvarıp uzaktan
Mavi bir iklim gibi çağırır beni sesin,
Tertemiz göklerinde dal dal erguvan açan
Rüyalarım ışık ve özlem serpmektesin.
Bir mayıs sabahını yaşayacak böcekler
Çılgın karanfillerle dolacak yeşil saksın,
Ve sen bir fidan gibi yeşermiş olacaksın,
Serin, çakıl yollarda kuşlar birikeceklere.*

(Toplu Şiirleri I, s. 14)

Sanatçı bu şiirinde fidan, karanfil, erguvan, yeşil saksı gibi bitki unsurlarının yanı sıra gökyüzü, böcek, kuş gibi diğer doğa öğelerine de yer verir. Bu varlıklar; benzetme, istiare ve kişileştirme yoluyla şiirin genel çerçevesini oluşturan unsurlar olarak karşımıza çıkar. Bir ilkbahar ayı olan mayıstan bahseden şair için doğa, olaylara iyimser yaklaşmasını sağlayan bir kaynaktır.

Hayvanlardan Bahsettiği Şiirleri

Hem doğanın hem toplumun önemli bir unsuru olan hayvan, edebiyatta da kendisine yer bulmuş bir canlıdır. Melih Cevdet Anday'ın şiirlerinde karşılaştığımız bir diğer doğa unsuru, hayvanlardır. Sanatçının, şiirlerinde gerek gerçek anlamıyla gerek de mecaz anlamıyla özellikle kuşlara yer verdiği söylenebilir. Genel olarak kuşlardan söz ettiği gibi serçe, martı, kırlangıç gibi kuş çeşitlerine ayrıca değindiği de görülür.

İlk dönem şiirlerinden “Serçe”, kuştan söz ettiği şiirlerinden biridir. 1941 senesinde Orhan Veli Kanık ve Oktay Rifat Horozcu ile birlikte yayımladıkları “Garip” kitabında Melih Cevdet'in 16 adet şiiri bulunur. Sanatçının, bu şiirlerden biri olan Serçe'yi Garip akımına uygun olarak serbest ölçüyle ve uyaksız şekilde yazdığı görülür. Serçe şiirinin doğa unsurlarından yararlanılarak oluşturulduğunu söylemek mümkündür. Şair, şiirine çamaşırlarla asılı ipten durmuş olan serçeyi kişileştirerek başlar. Serçeyle konuşarak kendisine acıyarak mı baktığını soran şair, güneşin ve beyaz yaprakların altında onu izleyeceğini söyler.

Serçe

Çamaşır asılı ipte

Duran küçük serçem

Bana acıyarak mı bakıyorsun?

Halbuki ben güneşin

Ve ilk beyaz yaprakların altında

Senin uçuşunu seyredeceğim.

(Toplu Şiirleri I, s. 31)

Şairin şiirlerinde en çok kullandığı öğelerden biri kuştur. Yine bir kuş türü olan serçeyi şiirin öznesi haline getirerek direkt olarak ona seslenmesi de şairin doğaya ve hayvanlara düşkünlüğünü gösterir niteliktedir.

Kuş ve kuş türlerine şiirlerinde değinen sanatçı; aşağıda bir bölümü verilen “Kolları Bağlı Odysseus” şiirinde, bir kuş türü olan güvercinden bahseder.

(...)

Ah güvercin gibi kanatlarım olaydı bir

En kardeş yerlerimi tek başıma

Uçardım ve rahat ederdim.

(...)

(Toplu Şiirleri I, s. 167)

Şiirin bu bölümünde, sanatçı bir güvercine özenir ve bir imge düzeni içerisinde güvercin gibi uçabilmeyi ve rahata ermeyi hayal eder.

1970 yılında yayımlanan “Göçebe Denizin Üstünde” kitabında yer alan “Bu Kırlangıçlar Gitmemişler Miydi?” şiiri hayvan temalı bir başka örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Şair, şiirine kimsenin gidip gelmediğini ve bunun bir titreşim olduğunu söyleyerek başlar. Durağan bir fulya üzerindeki arının bir müzik aleti olan diyapozon gibi titrediğini betimleyerek mısralarına devam eder. Ardından şiire adını veren, dostluk ve şefkatin simgesi olan kırlangıç kuşuna gelir ve onun tarihsiz olduğunu söyler. Anday; doğayla bütünleşme unsurlarından biri olan kuşlardan bahsetmeye devam eder.

*Bu Kırlangıçlar Gitmemişler Miydi?
 Giden gelen yok. Bir titreşimdir bu.
 Duragan fulyanın üstünde arı
 Bir diyapozon gibi titremekte. Kırlangıç
 Tarihsizdir. Belleğim sarsılıp duruyor denizde.
 Martı bir uçta kanat, bir uçta ses.
 Ya sabah, ya öğle. Gemici ve bulut,
 Güneş ve yağmur kıl payı bir dengede.
 Dolu bir boşluğu doldurup boşaltmak işimiz.
 Ölülerle, gecelerle, sümbüllerle.*

(Toplu Şiirleri I, s. 191)

Deniz, martı ve bulutla birlikte bizlere gökyüzüne ait bir manzara sunar. Özellikle martı; gökyüzü ve denizi bütünleştiren bir unsur olarak karşımıza çıkar. Gökyüzünün vazgeçilmez unsuru olan güneş ve şiirlerinde sıkça kullandığı yağmur, zamanını tam kestiremediği bir anda kıl payı bir şekilde dengede durur. Hem hava olaylarından hem de kuşlardan faydalanan Anday; “Bu Kırlangıçlar Gitmemişler Miydi?” şiirinde yaptığı yoğun benzetmelerle doğayı canlı bir şekilde anlatır.

“Yağmurun Altında”, sanatçının hem umudu hem de umutsuzluğu bir arada verdiği bir şiiridir. Şiirin genelinde doğadan faydalanan sanatçı, aşağıda verilen bölümde ise geyikten söz eder.

(...)
*Kalk dostum ormana gidelim
 Geyik sesleri içine çökelim
 Yeniden doğuş, kıvanç, uyum
 Kurgular bir yana, biz bir yana
 İlk kez düşünmeden görelim*

(...)
 (Yağmurun Altında, s. 36)

Anday, orman ve geyik seslerini umudun bir işareti olarak görür. Hayvanlara sevecen bir şekilde yaklaşarak hayvanlar aracılığıyla birtakım özdeşleşmeler yapmaya devam eder. Mesela orman içindeki geyik seslerini karamsarlıktan kopuş, yeniden doğuş, kıvanç ve uyuma bir işaret sayar. Güzel duyguları, doğadan alıntılarla bütünleştirir.

Hava Olaylarından ve Mevsimlerden Bahsettiği Şiirleri

Hava olayı; havada meydana gelen rüzgâr, kar, yağmur, fırtına, gök gürültüsü, ısınma ya da soğuma gibi olaylara verilen genel bir isimdir. Doğanın bir unsuru olan hava olayları da Anday'ın şiirlerinde kendisine yer bulur. Sanatçı, hava durumunun insan ruhu üzerinde etkili olduğunu şiirlerinde bizlere sezdirir. Özellikle “Çok Güzel Şey” şiiri bu anlayıştadır.

“Çok Güzel Şey” şiirinde; beklenen ve geleceğine inanılan iyi günler, güzel havalarla özdeşleştirilir. “Telgrafhane”de yer alan ve serbest ölçüyle yazılan bu şiirde şair, havanın güzel olmasının insan psikolojisini etkilediğini söyler.

Çok Güzel Şey

Yaşamak güzel şey doğrusu

üstelik hava da güzelse

hele gücün kuvvetin yerindeyse

elin ekmek tutmuşsa bir de

hele tertemizse gönlün

hele kar gibiye alnın

yani kendinden korkmuyorsan

kimseden korkmuyorsan dünyada

iyi günler bekliyorsan hele

iyi günlere inanıyorsan

üstelik hava da güzelse

Yaşamak güzel şey,

Çok güzel şey doğrusu!

(Toplu Şiirleri I, s. 94)

Geleceğe dair umutlu beklentilerini havanın güzelliğiyle bağdaştırıp bir nevi doğa ve insan ruhunu bütünleştirir. Havanın güzel olması, olaylara ve geleceğe iyimser duygularla bakması bakımından şairin ruhunda olumlu duygular uyandırır.

“Ölümsüzlük Ardında Gılgamış” kitabında bulunan “Yaz Sonu Şiirleri”; “zaman” teması etrafında ilerleyen, hem hava olaylarından hem de mevsimlerden bahsedilen uzun bir şiirdir.

Bu şiirinde esas olarak zamanı ve mevsimlerin hızlı geçişini ele alan şair; bu düşüncelerini verirken doğayı, zamanın akışı içerisinde betimler. “Yaz Sonu Şiirleri” ile “an”ların yakalanmaya çalışıldığı ve nesnelere öne çıkarıldığı bir şiire ulaşılır. Zaman tasarımı da bu değişimden etkilenir. Anday “Yaz Sonu Şiirleri” öncesinde “evrensel” olarak adlandırabileceğimiz duyguları, mitolojiden sıkça yararlanarak, anlamaya çalışır (Armağan, 2003, s. 77).

Yaz Sonu Şiirleri

(...)

Fal çıktı. Köpükler içinde kaldı deniz,

Tepeleme çiçek dolu bir sandal.

Eylülün eskil çadırına giriyoruz,

İşte, büyücü martının bozgun çağrısı,

Uyurgezer yosunları delirten poyraz,

Odalara sığınan ürkü yaprakları,

İşte, çırpınan bir kavağın

Yalnızlık sanrısı dolaşıyor bahçede.

(...)

(Ölümsüzlük Ardında Gılgamış, s. 10)

Anday; coşkunun mevsimi olan yazın bitmesiyle birlikte sonbaharın gelmesi ve eylül ayına girişi anlatırken yağmur, bulut, güneş, rüzgâr, fırtına, dolu gibi hava olaylarından faydalanır. Zamanın akışını betimlerken bu hava olaylarını imgeler yardımıyla sunar, yeryüzüne ve gökyüzüne ait kavramları bütünleştirerek bir manzara çizer.

Yazdığı “Teslim” başlıklı denemesinde bu şiirle ilgili “Yaz Sonu Şiirleri adlı şiirimde, görüntülerin aldaticılığına kanmadığım temasını işlemiştim.” diyen şair, burada doğanın saf olmadığını dile getirirken de ona kanmadığını belirtir (Anday, 1992, s. 35).

(...)

Küçük bir inanç yeter bana,

Ve güze inanabilirdim,

Ama biter mevsim, öteki başlar,

Saf değil doğa, oyalandım

Ama kanmadım, bana ne isli yağmurdan,

Çinko sesinden, hem güvenemem ağaca,

Düşünemem oluklardan akıp gideni,

De ki, benim zamanım başka.

(Ölümsüzlük Ardında Gılgamış, s. 15)

Mevsimin geçişi ve zamanın ilerlemesi, bir nevi doğanın kendi içindeki devinimidir. Bunu anlatırken küçük bir inancın kendisi için yeterli olduğunu söylerken ne güze ne mevsimlere inanmadığını ifade eder.

Mevsimler, Melih Cevdet Anday'ın şiirlerinde hem zamanı ifade eden hem de insan duygularıyla yeni bir mana kazanan bir doğa unsuru olarak karşımıza çıkar. Mevsim değişiminin insan psikolojisi üzerindeki etkisi sanatçının şiirinde görülür.

“Telgrafhane” kitabında yer alan “Düzenli Dünya”, sanatçının mevsimlerden söz ettiği ve dünyanın, insanların, doğanın olağan akışını anlattığı bir şiiridir. Bu şiirde şair; doğadaki düzenin dengeli oluşunu, mevsimlerin ya da günün bölümlerinin olması gerektiği sırayla gelmesinden duyduğu hazzı anlatır.

Düzenli Dünya

Bayılırım şu düzenli dünyaya

Kışı yazı

Baharı güzü

Gecesi gündüzü sırayla.

Ağaçların kökü içerde

Bütün ağaçların kökü içerde

Dalların başı yukarda

İnsanların aklı başında

Bütün insanların aklı başında...

(...)

(Toplu Şiirleri I, s. 74)

Anday; dünyadaki düzeni ifade ederken zamanı temsil eden mevsimler ve günün bölümleri olan gece ve gündüzden faydalanır. Bunun yanı sıra şiirlerinde sıklıkla kullandığı bir motif olan ağaçtan da yine söz eder. Özellikle ağaç ve insan arasında bir özdeşim kurduğunu söylemek mümkündür.

“Telgrafhane”ye ait bir başka şiir olan “Bir İlkbahar Şiirine Başlangıç”, başlığından itibaren hem doğaya hem de bir mevsim olan ilkbahara hitap eder. Kış mevsiminin sona ermesiyle birlikte ilkbaharın gelmesi, insanlara mutluluk verir. Bahar mevsiminin gelmesiyle birlikte havalar güzelleşir, bu da insanın kendini şüphesiz ki daha iyi hissetmesini sağlar. Bu şiirde, öğretmenine seslenen bir öğrencinin havanın güzelleşmesiyle birlikte ortaya çıkan iyimser duyguları görülür.

Bir İlkbahar Şiirine Başlangıç

Hava ne kadar güzel öğretmenim

Yollar ağaçlar kuşlar ne kadar güzel

Yeryüzü pırıl pırıl öğretmenim

Gizlisi saklısı kalmamış dünyanın

Nesi var nesi yoksa dökmüş ortaya

Bütün bitkiler, bütün hayvanlar, bütün taşlar

Sürüngenler, konglomeralar, serhaslar

Hepsi hepsi ortada öğretmenim.

(...)

(Toplu Şiirleri I, s. 62)

Yolların, ağaçların, kuşların güzelliğinden bahsederken yeryüzünün de pırl pırl olduğunu söyler ve doğa unsurlarıyla olumlu duyguları bağdaştırır. Bahar mevsimi; güzel havaları, iyimser bakış açısını ve olumlu duyguları da beraberinde getirir.

SONUÇ

Doğa; içerisinde canlı ve cansız varlıkları barındıran, sürekli olarak kendisini yenileyen, hareket halinde olan dinamik bir evrendir. Doğa hiç şüphesiz ki yüzyıllardır sanatçılara ilham kaynağı olmuştur. Melih Cevdet Anday da bu ilham kaynağından faydalanmış, şiirlerinde duygu ve düşüncelerini ifade ederken doğadan yardım almıştır.

Oktay Rifat Horozcu ve Orhan Veli Kanık ile birlikte Garip akımının öncülüğünü yapmış olan Melih Cevdet Anday, yaklaşık 60 sene boyunca üretken bir şekilde şiirlerini yazmış bir şairdir. İlk olarak serbest şiir anlayışıyla her türlü konuda şiir yazan sanatçı, daha sonra toplumsal konulara, felsefeye ve mitolojiye yönelmiştir. Bu çalışmada, Melih Cevdet Anday'ın 1936'da yayımlanan Ukde eseri ve 1995 yılında yayımlanan son şiir kitabı Yağmur Altında arasında geçen yaklaşık 60 senelik şairlik hayatı boyunca yazmış olduğu bazı şiirler; doğal çevre, hayvanlar, bitkiler, hava olayları ve mevsimlerden bahseden şiirler olarak tasnif edilip incelenmiştir.

Şairin sanat anlayışı seneler içinde değişime uğrasa bile doğadan asla kopmadığı, onu sevmekten ve şiirlerinde ondan faydalanmaktan vazgeçmediği görülmüştür.

Melih Cevdet Anday; yaşadığı, hissettiği, duyumsadığı her gerçekliği doğadaki bir unsurla imgeye dönüştürmüştür. Bunu bazen doğa unsurları kişileştirerek bazen de başka bir öğeye benzeterek yapmıştır. İnsan yaşamı için vazgeçilmez bir unsur olan doğayı imgelerle bütünleştirerek şiirlerinde bir manzara çizdiği aşikârdır. Doğaya ait görünümleri, kendi hayal dünyasıyla bütünleştirdiği, olumlu ya da olumsuz düşüncelerini ifade ederken doğadan yardım aldığı ve doğa unsurlarını şiirlerinde sıklıkla kullandığını söylemek mümkündür.

Özellikle bir hava olayı olan yağmur ve rüzgar, bir su kütlesi olan deniz, tabiatın önemli bir parçası olan ve destanlardan itibaren önemli bir motif kabul edilen ağaç, Türk topluluklarında her zaman önemli kabul edilmiş kırlangıç, serçe, martı gibi kuş türleri, kozmik unsurlardan sayılan ve Melih Cevdet için ayrı bir öneme sahip olan güneş gibi doğa unsurları yukarıda incelediğimiz şiirlerde kullanılmıştır.

KAYNAKÇA

- Anday, M.C.(1991). *Ölümsüzlük Ardında Gilgamiş*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Anday, M.C. (1992). *Yiten Söz*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Anday, M.C. (1995). *Yağmurun Altında*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Anday, M.C. (1996). *Rahatı Kaçan Ağaç: Toplu Şiirleri I*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Armağan, Y. (2003). *Melih Cevdet Anday Şiirinde Zaman*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Balkar, T.A. (1995). Bilinçli Bir Çocuk ve Bilinçli Bir Delinin Altmış Yıllık Şiir Serüveni ya da Melih Cevdet Anday Şiirinin Kendi İçindeki Gelişimi. Ş. Erbaş (Ed.), *Melih Cevdet Anday Günleri 20-21 Mayıs 1995* (s. 91-106). Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları.
- Doğan, M. H. (2001). *Yüzyılın Türk Şiiri Antolojisi (1900-2000)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Durmuş, M. (2004). *Melih Cevdet Anday'ın Şiirleri ve Şiir Sanatı*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Enginün, İ. (2005). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Fuat, M. (1995). *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi I*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Koçak, O. (1989, Haziran-Ekim). Melih Cevdet Anday'la Söyleşi. *Defter*; 10, 84-85.
- Necatigil, B. (1985). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Oktay, A. (1993). *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-1950)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Oral, Z. (1988, Ağustos). Melih Cevdet Anday. *Milliyet Sanat (Edebiyatımızda On İnsan Bin Yaşam Eki)*, 198.
- Türk Dil Kurumu. (2008). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Yalçın, M. (2001). Anday, Melih Cevdet. *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* (I, 1. Baskı, s. 105-109). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Mustafa KAYA

**18. YÜZYILDA ANKARA'DA TİFTİK İPLİĞİ VE SOF TİCARETİ YAPAN YABANCI TACİRLERE
YÖNELİK KANUNSUZLUKLAR**

Şuayp ATEŞ

**1075-1099 / 1664-1688 TARİHLİ ANONİM BİR ESERE GÖRE II. VİYANA SEFERİ'NDE
OSMANLI ORDUSU**

Fatih KIYICI

**DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ (1950-1960) ERZURUM KAMU YATIRIMLARINA BİR ÖRNEK:
TORTUM HİDROELEKTRİK SANTRALİ**

Fevzi Rifat ORTAÇ - Ali KURT - Meriç KILINÇ

**ÖĞRETİM ELEMANLARININ KALİTE GÜVENCESİ ALGISININ ÖLÇÜMLENMESİ, BİR VAKIF
ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

İbrahim ÜNALAN

NECİB MAHFÛZ'UN TARİHİ ROMANLARINDA KADIN TİPLERİ

Işlay DOĞMUŞ - Sait YILDIRIM

ÇALIŞMA HAYATINDA YAŞLI OLMAK

Şuayip ÇELEMOĞLU - Alper ATICI

**ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ İLKOKUL YAPILARINA BİR ÖRNEK: MALATYA GAZİ
İLKOKULU**

Nazan ÇİFTÇİ TOMBAL

MELİH CEVDET ANDAY'IN ŞİİRLERİNDE KULLANILAN DOĞA UNSURLARI

Cülay ORUÇ

Nilüfer GÖLE, SEKÜLER VE DİNSEL: AŞINAN SINIRLAR

ANASAY

anasaydergisi@hotmail.com

